

анализа изображений и классификации изображений, представлены алгоритмы для решения задач компьютерного зрения.

БЛАГОДАРНОСТЬ

Эта публикация является результатом реализации проекта Erasmus+ «Передовой центр для докторантов и молодых исследователей в области информатики» (ACeSYRI), регистрационный номер 610166-EPP-1-2019-1-SK-EPPKA2-SBHE-JP.

FTAXP 20.01.07

Вахитова Айзада Хабержановна, аға оқытушы, [https://orcid.org/ 0000-0001-8433-956X](https://orcid.org/0000-0001-8433-956X)
«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Орал қ.,
Жәңгір хан көш., 51, 090009, Қазақстан, aiza_200485@mail.ru

Исембаева Аида Уалихановна, техника ғылымдарының магистрі, аға оқытушы
«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Орал қ.,
Жәңгір хан көш., 51, 090009, Қазақстан, aida_bz@mail.ru

Vakhitova Aizada Khaberjanovna, senior lecturer, [https://orcid.org/ 0000-0001-8433-956X](https://orcid.org/0000-0001-8433-956X)
NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk,
st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, aiza_200485@mail.ru

Isembaeva Aida Ualikhanovna Master of Technical Sciences, senior lecturer
NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk,
st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, aida_bz@mail.ru

ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ЭЛЕКТРОНДЫҚ КІТАПХАНАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ THE USE OF ELECTRONIC LIBRARIES IN THE PROCESS TRAINING

АННОТАЦИЯ

Электронды кітапхана деп түрде біз көркем, ғылыми, ғылыми-танымал әдебиеттердің, мемлекеттің заңнамалық актілерінің, интернет желісі арқылы қол жетімді электрондық нысандағы құжаттардың үлкен тармақталған жинағы бар кітапхананы түсінеміз. Электрондық кітапханалар бүгінде жекелеген шетелдік университеттерде жұмыс істейді.

Мақалада білім берудегі инновациялық технологиялардың элементі ретінде электрондық кітапханалардың мәнін ашу қарастырылады.

ANNOTATION

By electronic we mean a library that has a large distributed collection of fiction, scientific, popular science literature, legislative acts of the state, documents in electronic form accessible via the Internet. Electronic libraries work today in some foreign universities.

The article deals with the disclosure of the essence of digital libraries as part of innovative technologies in education.

Кілт сөздер: *Электронды кітапхана, кітапхана, электрондық нысан, құжат, ақпараттық қоғам, дәстүрлі кітапхана, электрондық каталог, басылым.*

Key words: *electronic library, library, electronic form, document, information society, traditional library, electronic catalog, publication.*

Электрондық кітапхана – жүйенің өзінде локализацияланған, сондай-ақ оған телекоммуникациялық желілер арқылы қол жетімді электрондық құжаттардың (мәтіндік, бейнелеу, дыбыс, бейне және т.б.) әртүрлі жинақтарын сенімді сақтауға және тиімді пайдалануға мүмкіндік беретін ақпараттық жүйе. Электрондық кітапхана тек қашықтағы ресурстарға қол жеткізуді ұйымдастырушы ғана емес, сонымен қатар көпшілікке ұсынылатын өз ресурстарын өндіруші: баспа қорынан алынып-айырбасталған материалдар.

Электрондық кітапханаларды құру мақсаттары:

1. Баспа материалының, ең алдымен сирек және құнды құжаттардың сақталуын қамтамасыз ету; баспа және қолжазба материалдарына жаңа қасиеттер беру.

2. Баспа материалының мазмұнына қол жетімділікке жағдай жасау; ақпараттық қызмет көрсету сапасын арттыру, ақпараттық түрлер мен тақырыптар номенклатурасын кеңейту, мәтіндік ақпаратты, суреттерді және мультимедиялық ақпараттың кез келген басқа түрлерін қолжетімділікке беру есебінен электрондық ресурстарға көшу кезінде пайдаланушылар санын ұлғайту.

Кітапханалық қызмет көрсету деңгейі мен болашағы көбінесе пайдаланушыларға әртүрлі қызметтерді ұсыну саласында кітапхананың мүмкіндіктеріне байланысты.

Білім беруді жаңғырту кітап нарығының, білім беру және ақпараттық-кітапханалық қызметтер нарығының қалыптасуы аясында жүреді, сондықтан білім беру мекемелерінде кітапханаларының функциялары күрт кеңейіп, күрделене түседі. Білім беру мазмұнын жаңғырту аясында кітапхананың миссиясы өзгеруде.

Қоғамның қазіргі даму кезеңі негізгі әлеуметтік-мәдени құндылықтар ретінде ақпарат пен білімге негізделген ақпараттық, қоғамға көшумен сипатталады. Ақпараттық қоғамның атрибуты-адам үшін бұрын-соңды болмаған ақпарат пен білімге қол жеткізу мүмкіндіктерін ашатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялар. Технологияның осы түрінің бір түрі-қазіргі уақытта дәстүрлі кітапханаларға балама болып табылатын электрондық кітапханалар. Алайда, мәселе мынада электрондық кітапханалар бекітілген құқықтық мәртебесі жоқ, жаппай танымал болудан оқшауланған, сондықтан бұл олардың кең қолданылуын шектейді. [4 б.141]

Электрондық кітапханалар үш күйде болатынын ескеру керек, олар:

- дәстүрлі кітапханалармен байланысы жоқ және қандай да бір ұйымға немесе консорциумға тиесілі, оның ішінде Интернет-портал (веб-сайт, сайт бөлімі және т.б.) түріндегі электрондық ресурстардың ұйымдасқан құрылымдық жиынтығы ретінде;

- автоматтандыру жүйесінің құрамдас бөліктерінің бірі болып табылатын дәстүрлі кітапханадағы ақпараттық технология ретінде, мысалы, толық мақалалар жинақтары, баяндамалар, диссертациялар және т. б. электрондық кітапхана;

- дәстүрлі электронды кітапхананың орнына арнайы құрылған немесе қайта ұйымдастырылған, қолданыстағы дәстүрлі кітапхана өз қорының барлық құжаттарын электрондық нысанға аударып, кейіннен оларды тек электронды түрде жинақтайды немесе жасайды. Тағы бір модель –бастапқыда баспа және басқа электронды емес медиа қорын құрмайтын және тек электрондық құжаттарды жинайтын кітапхана ретінде. [5 б.41]

Электрондық кітапханалардың алуан түрлілігіне қарамастан, олардың пайда болуы әлеуметтік эволюцияның келесі компоненттерімен анықталады: техникалық прогресс, ақпараттың жаңа түрлері, қағаз басылымдарымен салыстырғанда электронды басылымдарды сақтаудың арзандығы, байланыс арналарының көбеюі, телекоммуникациялардың дамуы, Интернет, ақпарат пен құжаттарға қол жетімділік, корпоративтілік және ресурстарды бөлу [6 б.291]

Біз оларды дәстүрлі кітапханалардан ажырататын және ақпараттық қоғамдағы жұмыс ерекшеліктерін ашатын электрондық кітапханалардың кейбір ерекше функцияларын ажырата аламыз:

- әлеуметтік теңсіздік деңгейінің төмендеуі;
- мәдени мұраны сақтау;
- ақпараттық ресурстарды интеграциялау және олардағы навигация.

Алайда, электронды кітапханалардың дамуына кедергі келтіретін мәселе бар бұл олардың құқықтық мәртебесінің болмауы. Электрондық кеңістіктегі авторлық құқық мәселесі ең көп пікірталас тудыратынның бірі болып саналады. Алайда, егер сіз осы институттың авторлық құқықты сақтау (цифрландыру және пайдаланғандығы үшін гонорарды шегеру) және еркін көшіру мен таратудағы техникалық қорғаудың болуы сияқты параметрлерін заңдастыру арқылы электрондық кітапханалардың мәртебесін заңдастырса, онда электрондық кітапханалар қазіргі уақытта электронды кеңістіктегі виртуалды дөңгелек үстелдің нәтижелері ретінде Авторлық құқық болып табылатын еркін пайдалану ресурсы болуды тоқтатады. [1 б.7-8]

Бүгінгі таңда ақпараттандыруды мамандардың көпшілігі қоғам өмірінің барлық салаларына әсер ететін және қоғамның индустриалды түрінен ақпаратқа көшу процесін

сипаттайтын жаһандық әлемдік үрдіс ретінде таниды. Қоғамды ақпараттандырудың жаһандық әлемдік үрдіс ретіндегі білімге әсері мынадай процестерді болжайды:

- оқыту және оқыту үрдісін ақпараттандыру;
- ЖОО басқаруды ақпараттандыру;
- ЖОО қызметтері мен бөлімшелерінің қызметін ақпараттандыру; - ЖОО жұмыс істеу ортасын ақпараттандыру.

Қызметтің бұл бағыттары білім беру мекемесін ақпараттандыру тұжырымдамасын жалпы түсінуге және келісілген әрекеттер тізбегіне негізделген шаралардың тұтас жүйесін қарастырады. Нәтижесінде студенттер мен аспиранттардың өзін-өзі даярлауы үшін оқылатын курстар бойынша бекітілген және жұмыс бағдарламалары, оқу-танымдық мақсаттағы мультимедиялық құжаттарды кітапханалық-ақпараттық орталықта әртүрлі тасымалдағыштарда қалыптастыру бойынша толық мәтінді мәліметтер базасын құруға бағытталған процестер блогы бөлінеді. [7 б.32]

Кейбір зерттеушілер электронды кітапханалардың білім берудегі инновациялық қызмет нәтижелерін тарату процесіндегі рөлін негізінен инновациялық қызметті ақпараттық қамтамасыз ету жүйелерін құру және жұмыс істеу перспективаларын ескере отырып қарастырады. [8 б.10-11]

Қазіргі уақытта электронды кеңістіктің дамуы мен кеңеюіне тікелей байланысты болатын келесі факторлар білім алуға әсер етеді:

- жаңа байланыс ортасы ақпаратты іздеу және тұтыну стандарттарын өзгертеді;
- халықты компьютерлендіру және интернеттендіру үздіксіз өсуде;
- дәстүрлі оқу халық арасында, әсіресе жас ұрпақ арасында танымалдылығын жоғалтады;
- электрондық кітап жаңа коммуникациялық орта идеологиясына жауап беретін білімнің жаңа тасымалдаушысы болып табылады. [4 б.60-61]

Жастар туралы нақты әлеуметтік топ ретінде айта отырып, оны жас ерекшеліктеріне және соған байланысты негізгі қызмет түрлеріне негізделген топтық қауымдастықтардың жиынтығы ретінде сипаттау керек. Жекелеген, социологиялық мағынада жастар-бұл жастардың әлеуметтік жағдайының, олардың қоғамның әлеуметтік құрылымындағы орны мен функцияларының, ерекше мүдделері мен құндылықтарының жас ерекшеліктеріне байланысты ерекшеленетін әлеуметтік-демографиялық топ.

Студент жастарды жастардың ерекше кіші тобы ретінде қарастыра отырып, осы әлеуметтік топтың ерекшеліктеріне толығырақ тоқталу қажет сияқты. Студенттік-бұл әлеуметтік-демографиялық топ, ол жас ерекшеліктері мен еңбек ерекшеліктеріне, бұл жағдайда оқуға байланысты. Студент оқумен, яғни жоғары білікті ақыл-ой еңбегін орындауға дайындықпен айналысады, оқу кезеңінде әртүрлі әлеуметтік пайдалы іс-шараларға белсенді қатысады. Студенттік даму процесінде оның әлеуметтік белсенділігінің артуы, басқа топтармен байланысының кеңеюі табиғи болып табылады. Студенттерді тәуелсіз әлеуметтік топқа бөлудің негізі ретінде қоғамдық ұдайы өндірістегі ерекше орын қарастырылуы мүмкін. Оған зиялы қауымның қалыптасуында, қоғамның орта таптарының көбеюінде ерекше рөл беріледі [9 б.170]. Студенттердің маңызды топтық белгісі – бұл басқа жастар субмәдениеттерінен ерекшеленетін студенттік субмәдениеттің ерекше түрі. Студенттік қоғамдағы белгілі бір әлеуметтік жағдаймен, рөлмен және мәртебемен, мүдделердің ортақтығымен, белгілі бір өмір салтымен және басқа әлеуметтік-кәсіби топтарда жоқ жас біртектілігімен сипатталады [10 б.49].

Жоғары оқу орнының студенттерін кәсіптік даярлау процесі басқа оқу құралдарымен қатар, оқу және өзіндік жұмысты қарқындатуға, оны сапалы өзге деңгейге шығаруға, пәнді табысты меңгеру үшін қажетті арнайы дағдылар мен дағдыларды ғана емес, сонымен қатар өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік беретін арнайы әзірленген электрондық кітапхананы пайдалану шартымен тиімдірек болады, себебі қажетті ақпаратты іздеу және өңдеу компьютердің нақты мүмкіндіктеріне байланысты.

Электрондық кітапхананы пайдалану компьютердің арнайы мүмкіндіктері арқасында жоғары оқу орны студенттерінің кәсіби білімі мен іскерлігін қалыптастырудың тиімділігін арттыруға, оқу және дербес жұмысты жандандыруға, оны сапалы өзге деңгейге шығаруға, пәнді табысты меңгеру үшін қажетті арнайы дағдылар мен дағдыларды ғана емес, сонымен қатар өз

бетінше жұмыс істеу, қажетті ақпаратты іздеу және өңдеу дағдыларын тұтастай алғанда нақты оқу орындарының есебінен жетілдіруге мүмкіндік береді.

Электрондық құжаттарды ұсынудың үш жалпы форматы үшін компьютерлік оқулықтар мен оқу құралдарын әзірлеудің ұсынылған әдістемелері: Windows операциялық жүйесінің анықтамалық файлдарының форматы, PDF (Portable Document Format) көп платформалы форматы және ғаламдық Интернет желісінің HTML (Hyper Text Markup Language) форматы компьютермен жұмыс істеу және бағдарламалау дағдылары болмаса да ең аз біліммен жоғары сапалы заманауи электрондық құжаттарды жасауға мүмкіндік беретін қарапайым рәсімдерге жеткізуге мүмкіндік береді.

Осылайша, электронды кітапханалар ақпараттық қоғамның элементі ретінде оларды ақпаратты сақтаудың, санаттаудың және ұсынудың дәстүрлі тәсілдерінен ажырататын, ақпараттық қоғамға тән ақпаратты берудің сапалы жаңа жүйесін көрсететін нақты функциялармен сипатталады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Авторское право в электронном пространстве: результаты виртуального круглого стола // Книжная индустрия. 2010. №4. С. 7-11.
2. Албегова И.Ф., Шаматонова Г.Л. Информатизация как актуальная проблема развития системы высшего профессионального образования в современной России// Дистанционное и виртуальное обучение. 2010. №8. С. 4-13.
3. Буланова М.Б. Новые информационные технологии в социологическом образовании Социологические исследования. 2010. №5. С.133-136.
4. Вакал, Т. С. Электронные библиотеки: проблемы создания и перспективы развития / Т.С. Вакал. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 9 (404). — С. 226-228. — URL: <https://moluch.ru/archive/404/89221/> (дата обращения: 27.03.2023)
5. Григорьев В.В., Федоров В.В., Поддержка чтения: итоги и перспективы. Университетская книга. 2010. №12. С. 61-65.
6. Земсков А.И., Шрайберг Я.Л. Электронная информация и электронные ресурсы: публикации и документы, фонды и библиотеки / А.И. Земсков, Я.Л. Шрайберг; под ред. Л.А.Казаченковой. – М.: «Издательство ФАИР», 2007. – 528 с.
7. Земсков А.И. Будущее электронных библиотек / А.И.Земсков // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 4 – С.26-35.
8. Земсков А.И. Открытый доступ: роль библиотек / А.И.Земсков // Научные и технические библиотеки. – 2016. – №6. – с.28-32.
9. Каптеров А.И. Информатизация социокультурного пространства – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 506 с.
10. Хомерики О.Г. Роль электронных библиотек в процессе распространения результатов инновационной деятельности в образовании// Высшее образование сегодня. 2010. №10. С. 80-87.
11. Руткевич М.Н., Рубина Л.Я. Общественные потребности, система образования, молодежь. – М.: Политиздат, 1988. – 224 с.
12. Социология молодежи. Энциклопедический словарь / Отв. ред. Ю.А.Зубок и В.И.Чупров
13. Синицына М.В. Методическое пособие для преподавателей, пользователей электронной библиотеки КОЭК. Красногорск, 2004. 23 с.
14. Синицына М.В. Автоматизированное рабочее место библиотекаря и пользователя электронной библиотеки: Методическое пособие. Красногорск, 2005. 20 с.
15. Свободная энциклопедия «Википедия» [Электронный ресурс] – <http://wikipedia.org>

БЛАГОДАРНОСТЬ

Эта публикация является результатом реализации проекта Erasmus+ «Передовой центр для докторантов и молодых исследователей в области информатики» (ACeSYRI), регистрационный номер 610166-EPP-1-2019-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP.